

de conditi. in d. l. vlt. ff. si libertus ingenuus, l. penult. C. de obsequiis, juncto Cuiacio ad eum tit. l. in liberte 77. ff. de solut. l. sine ff. de liberali causa, l. certum 6. §. si quis ab herede, ff. de cohered. l. si duo patroni, ff. de iurjur. l. 3. C. eod. tit. l. pro herede 20. §. si quis rament, ff. de acquir. hered. l. si quis pro eo 56. ff. de fideicommissis, l. si patroni 55. ff. ad Trebell. l. penult. ff. si quis a parente, l. C. eleganter 7. §. servus patris, ff. de dolo, l. servum 36. ff. manumissionem, l. Strucius, §. si heredi, ff. de usufructu, l. si vero 64. §. 1. C. §. sed et si, ff. de solut. mar. juncto Fabro lib. 20. conset. c. 18. l. 2. ff. de annui legat. l. si sciendum 70. ff. de V. S. l. si servus 38. de stipul. servor. l. si filius 33. ff. de fideicom. liberti, l. videndum 95. ff. de legat. l. 1. dotalium 61. cum dilabus sequen. ff. solutio marium, l. quoniam 57. ff. de conditi. et demonstr. l. inierum 73. ff. de verbor. oblig. l. quoniam 18. ff. de probat. l. igitur 12. §. si opera, ff. de liberali causa, l. si cum 9. §. 1. ff. de donat. inter, l. cum sine 13. ff. de Carbon. editio, l. si iurvero 14. ff. de iuris. l. penult. de assign. l. bene, l. si qui legatum 6. §. ntr. ff. ad l. C. de solut. Omissis ergo his operam stipulationibus, in Gallia, & nostra Hispania, atque Longobardia juxta proprias leges patroni tempore manumissionis, non solum obsequium, verum & operas retinebant: aliquando vero plena concessa libertate, nullum jus in eis conferrebant; qui liberti dicebantur Amundi, quasi exempti ab omni potestate: cujus manumissionis formam tradit lex Longobardica tit. 35. l. 2. his verbis: Qui Sulreus a se extraneum, id est Amundum, facere voluerit, sic debet facere: Tradat eum patre in manu alterius hominis liberi, & per Carantibus ipsum confirmet, & ille secundus tradat eum in manus tertii hominis, & tertius tradat eum in quartis, & ipse quartus deat eum in quadvitium, & ringat, in Vudania, & Gistis ibi sint. Cuius legis exotica verba exponit Lemaitre lib. de iurib. eccles. c. 8. Illis vero nullas operas imponebant, quibus libertatem prestabant, ut clerici fierent ad votum Regis. De primis egi in c. hoc tit. de secundis, qui apud ipsos Longob. Impantes dicantur, ita ha-

becur d. tit. 35. l. 1. Qui per Impant, id est in votum Regis dimititur, ipsa lege vivit, sicut qui Amundus factus est, & cum eo patronus edat tanquam cum fratre, ac cum aliis parentibus liberis. Licet servus manumissus, ut clerici fiant, patroni nequeant operas fabriles, seu officiales imponere, ut probavi in c. 1. hoc tit. tamen cum nulla detur indecentis ratio, si liberti sacris initiati operas spirituales stipulari possunt, ut probavi patroni ab eis operas spirituales stipulari possunt, ut probavi ius textus interpretatione docent Saar. de vend. disp. 51. tit. 3. Gibal. de iur. c. 3. D. Anton. de Carana in c. final. de don. quas operas, ut adstrictius cogantur patroni solvere, in praesens statuatur, ut si eas praestare renuerint, degradentur, & in priamam servitutem revocentur. Sed contrarium probari videtur in 2. de cond. app. ubi probatur, quendam Diaconum duos servos manumissis ea lege, & conditione, ut monachi fierent (quae padio admittitur ex traditis in cap. fin. de actis, & alias servitus restituerent. Unus ex eis monasterium delerit, & cum clericis se associavit: quantum fuit, an ilco revocandus esset ad servitutem? Et respondit Greg. Magnus, curandum esse, ut voluntas manumittentis non negligatur, non autem revocari in servitutem. Ex quo textu colligitur, etiam adjecta conditione revocandi liberum ad servitutem, item ad eam redire non posse: igitur non redire in praesens astitit, servum manumissum ex padio, ut spirituales operas persolveret, in eorum solutione cessando revocandi in servitutem. Pro cujus textus expositione dicendum est, in eo agi de libertis qui religioni per professionem mancipati, quam si deserere vellet, cogendus est ad eam redire, & in ea persistere, ut sic monasterium non deleratur, & voluntas manumittentis adimpleatur, nostro vero casu Ecclesia acquiritus non erat, quare ex supra traditis debebat in servitutem revocari. Latius textum illum exponemus in c. 16. de simonia.

Expansio cap. 4. de conditi. apol.

CAPUT V.

Alexander III. Archiep. a Turon.

Confuluit. Et infra: Conf. t. t. respond. quod neque b spurios, neque servos ordinare debes. Et si memores, in consecratione tibi e dictum fuit: Vide ne quemlibet servilis conditionis ad ordines promoveres praesumas.

NOTAE.

A (Cros.) Suspicio legendum esse Tolet. ut in c. consulari l. de appell. c. consulari, de iudicis, ubi (ni fallor) sunt aliae partes huius decisionis, & auctores habent Alex. nostrum III. Retenta ergo ex lectione, Alex. nostrum III. Archiep. Tolet. sciendum est, Toletum Hispanicis nobilem urbem primariam esse, quam ita describit Philippus Ferrar. in Topograph. Necr. SS. fol. 125. col. 2. sic: Ad Tagum fluvium circumfluentem, nova Castellae caput, amplissima Metropolis, umbilicus Hispanicis, urbs capla & Regia nobilissima, cuius Cathedralis Ecclesia maxima, auro, gemmis ornata, augustissima est omnium Ecclesiarum, non modo Hispanicis, sed & totius orbis dignissima, ut aulam affirmare, Archiepiscopatum, Toletanum, qui Primas est Hispaniae, tot redditus habere, qui omnes Episcoporum Italiae redditus in unum collectos superent. Id etiam certum, plus ab Archiepiscopo Toletano solo possideri, quam ab omnibus Episcopis Galliae simul acceptis: tanta fuit Regum His-

paniae erga Ecclesiam suam pietas. Eam constructam fuisse a Tabula referunt Granados in serm. de dedicat. Ecclesiae, fol. 7. c. 9. Ortiz de tempore Granadi. A. Chalchuis tradunt Arias Montanus, Garibay, & alii relati a Franc. Pifa lib. 1. hist. Tolet. cap. 3. Episcopum accepisse a D. Jacobo Apostolo ibi adventante, late probant Vivari. ad Flavium Dextrum, an. 36. n. 137. D. Didacus Cassejo l. 1. Primaria Tolet, p. 1. cap. 6. Tamayo in notis ad Decretum, c. 13. Mauro-Castella in hist. D. Jacobo l. 1. c. 20. Mendez de Silva, Hieronymus Higuera, & alii relati a Quintanadennas in Sancti Tolet. cap. 1. Eius Ecclesiae Primatum late adstruimus in cap. com. de in integrum rest. Celeberrimo igitur Ecclesiae Praefati missa est hac decisio, ipse enim temporibus Alexandri III. eam rexit Ecclesiam, ut in catalogo Praefatum Tolet. Ecclesiae refert Tamayo tom. 5. marty. Hispan. die 23. Octobr. b spurios. De his egi in c. 1. de filiis presby. c. Dilectum fuit. Hac admonitio reperitur in caeremoniali Ratoldi, in novissimis vero non reperitur.

CAPUT VI.

Innocentius III. a Variens. Episcopo.

EO libertus. Et infra: Adjecisti aliam quaestionem, an illorum filii, qui Ecclesiae servili conditione tenentur, traditi a parentibus militibus clericis cum suorum communitate dominorum, ut in eadem Ecclesia debeant deferre, assequentes propterea libertatem, post tempus ea relicta possint ad aliam se transferre? In quo credimus distinguendum, utrum eo tenore fuerint e manumissi, & oblati ordini clericali, quod a manumittenti Ecclesiae, dum vixerint, debeant impendere famulatum in e obsequiis divinorum, & tunc transferendi fe ad aliam est eis licentia deneganda: vel manumissi exiterint absolute, sique libertatem habeant ad aliam transeundi.

NOTAE.

A Variens. Seu Vacienis, ut legitur in tertia collectione, sub hoc tit. c. vacienis. Vacienis Episcopatus est in Ungaria iustraganeus Strigonensis. b Militia clericali. Cap. 1. de vita, & honest. cleric. l. 6. c. 1. de remiss. ubi aliqua de ratione huius nomenclaturae dicit, c. Manumissi. c) Condicio in manumissione potest adici, ut delerentur certe Ecclesiae, quia talis padio nullam simoniam habet continet, ut late probat Anselmus l. 4. de legibus, c. 7. d) Manumissionem Ecclesiae. Ecclesiam appellat manumittentem Innoc. III. quia in Ecclesia manumittebatur, iuxta dicta in c. 1. hoc tit. & ipsa patrona remanebat eorum, ut dixi in c. 3. hoc tit.

e Obsequiis. Frequenter enim olim a devotis fidelibus servos manumittentibus adiecebatur ea conditio, ut perpetuo certa Ecclesiae operas impenderent; qui liberti postea nec a manumittente, nec ab eius herede quoad iuratronatus, sive ut operas sibi praestarent, compelli poterant, lib. 18. tit. 7. lib. 5. legum visigoth. libi: Quodlibet de quocumque liberti, aut specialiter de ecclesiasticis, dignitas subimatur honoris, aut praestari sanctiorum, ac deprecatis, vel ordo religionis, vel ordinatio manumittentis, non erunt ad hominum patrocinium reducendi conventionis qualitate heredit. Si ergo hac observabantur in libertis laico praestante operas Ecclesiae ex obligatione domini; quanto magis servi manumissi, ut clerici fiant, & ministrent in certa Ecclesia, in eius servitio perpetuo debent manere; nec ab ea recedere possunt.

CAPUT VII.

Idem.

Miramur non modicum, cum certum sit in constitutionibus antiquiorum, quando servi in gradus ecclesiasticos ordinari, debeant in servitutem, vel non debeant revocari. Et infra: De subdiaconali ordine, quia de eo non fit mentio in Patrum statutis expresse, videtur nobis, quod & is cum diaconali gradu privilegio gaudet eodem. Nam licet facer ordo non reputaretur in Ecclesia primitiva, tamen a constitutione Gregorii, atque Urbani secundum moderna tempora facer gradus esse minime dubitatur.

NOTAE.

A Idem. Textus hic in hac sexta collectione tribuitur Innoc. III. sed nec inter ejus epistolae hucalque editas, nec in ulla ex collectionibus epistoliarum ipsius reperitur. De hoc autem textu, & aliis sex in hoc volumine compilatis sub nomine Innoc. III. Tancredus, qui notas scripsit ad 3. collect. in fine ipsius, ita lectorem monet in fine operis: Quidam affectio- nis ardor scholasticae me cogit, ut quaedam Decretales, quas sub nomine Domini Innoc. III. habent scholastici, tamquam non suas repositas; neque enim in registris eius continentur, neque ab eo editae comprobantur, sicut ore ad os ab eo accepti. Quarum una est de servo in Subdiaconatu ordinato, qui privilegio asseritur eodem gaudere eum clerico. Secunda de Subdiacono eligendo, in qua dicitur, quod ad hoc non vidimus aliquem reprobatum. Tertia de dote, ubi dicitur, quod qui forte de matrimonio cognovisti, & de dote cognoveris valuisse. Quarta de clericis, qui renunt ordinari, ubi dicitur, quod eis beneficia auferantur. Quinta de sacramentis exortis, ubi dicitur, quod illi, qui ea pra-

stiterunt, penitus observare tenentur. Sic & de quibusdam aliis accipere. Prima praedictarum, quae incipit, Miramur: secunda, Ex literis: tertia, De prudentia: quarta, Quaris: quinta, super consultatione sexta, Tametsi iuri non repugnat: septima, Pene saepe est. Omnes autem, quae in hoc opere re continentur, in registris eius a primo anno usque ad duodecimum noveritis contineri. Refert hoc Tancredi testimonium Ant. Aug. in praemissa ad collectionem notas, in fine. Sed cum tam praesens decisio, quam aliae, quae a Tancredo indicantur, & a nobis suis locis exponuntur, complatate reperiantur in hoc Decretalium volumine a Gregorio IX. approbato, ambigendum non est, eas esse authenticas; siquidem licet de auctore non constat, volumina tamen hoc authenticum est: & sufficit, etsi auctoris incerti fragmentum reperitur, quod sit in volumine authentico, ut authenticum iudicetur: Probat late Pater Redanus in commentarium ad Muchabacorum librum in apparatu. b Antiquorum. Cap. ex antiquo, 54. dist. c Urbani. Ut late probavi in c. a multis, de atat. & qual.

CAPUT FINALE.

Gregorius IX. Archiepiscopo a Neapolitano.

Dilectus filius G. Diaconus propofuit, quod I, miles ea occasione, quod patrem ipsum b hominem servum esse proponit (licet mater sua, cuius debet imitari conditionem, & libera esse noscatur) ne promoveatur in Presbyterium, impedire praesumat. Quocirca mandamus, quatenus si tibi constiterit de praemissis, eundem militem ab huiusmodi impedimento cessare compelas.

NOTAE.

A Neapolitano. De origine, & amplitudine urbis Neapolitanae, late egi in c. 2. de consuet. b Hominem. In iure Caesareo homines appellantur procuratores, actores, custodes, emphyteuctae, l. 2. c. de Episc. & Cler. l. 4. c. de dignit. lib. 2. c. de conditi. & procer. priorior. fiscal. l. fin. c. ut nullus ex vicariis: in libris vero feudibus homines appellantur vassalli, qui feudum a domino acceptant, & illi homagium, sive hominum jurant. Hothomani, & alii de verbis feudibus agentes, verbo Homo. In legibus Visigoth. & Longobardorum, illi homines appellantur, qui sunt servili conditionis, l. 6. tit. 2. lib. 3. l. 18. tit. 1. l. 9. legum Longobard. probat Fredericus Lindembrogus in Glossario legum ant. verbo homo. Quia in significatione homo accipitur in praesenti, & apud Joann. VIII. R. P. epistol. 299. Anselmo Episcopo, ibi: Quidam sceleratus Longobardus nomine N. homo Viduensis Marchionis.

COMMENTARIUM.

EX hac Gregorii IX. decisione sequens deducitur assertio: Natus ex libera matre, parte matris servus, lib. nascitur. Probant cum textus in c. fin. 32. q. 4. c. licet 3. de conjugio sero. c. un. de nati: ex libero ventre, l. 5. §. ingenuus, l. lex 24. l. imp. ff. de statu hom. l. huiusmodi 84. §. legatum 10. ff. de legat. 1. l. cum pater 77. §. cum inter 28. de legat. 2. l. si res vind. l. neque 10. C. de prob. l. libertina 9. Cod. de ingenu. manum. l. 3. C. sol. matr. l. 6. C. de suis §. legit. l. quia 18. l. fin. C. de lib. quali 23. prin. last. de ingenuis. Ulpian. in fragm. tit. 7. §. ex eruo, Paulus l. 2. sent. tit. 25. Consonant de iure Regio textus in l. 1. tit. 14. l. 4. l. 2. tit. 21. ead. §. illustrent Cuiacius l. 4. obs. c. 28. & in l. 2. ff. de statu deserv. Faber in dapsin. tit. 4. per tot. & in rationali ad text. in l. 25. §. 28. ff. de statu hom. Carranza de partus, c. 3. Benitez in c. un. de nati ex libere, qui plures congerit, quibus addeudi sunt Anton. Faber l. 4. conset. c. 29. Sarmentibus l. 1. §. sol. c. 5. nosser D. Franciscus de Amaya in l. 29. §. 26. C. de Decur. c. 1. 2. obs. c. 6. Basilus l. 11. de matr. c. 3. Leo Pinellus in c. per venerabilium, n. 266. qui filii sint legitimi. Grotius de iure belli l. 2. c. 5. n. 29. Lullus Mancinus l. 1. de iuristi iure c. 75. Optagius de iure ingenuum c. 7. Fornar. l. 1. §. sol. c. 7. Hannius ad Treutlerum vol. 1. disp. 2. l. 10. Richardus de nobil. comm. nom. 93. claudat agnen D. Josephus Fernandez de Retes tom. 2. oppul. l. 8. c. 1. Adversus hanc assertionem ita illustratur pro dubitandi ratione ita insurgi valet: Licet enim verum sit, in filiis vulgo quassatis, & extra matrimonium natis, partum quoad statum matris conditionem sequi: tamen cum filii legitimi, & legitimum matrimonium procreati sunt, non matris sed patris conditionem sequuntur, l. cum legitimum 19. ff. de statu hom. Ulpianus in fragm. tit. 5. §. ex eruo, l. eos 22. l. exemplo 36. l. nullus 44. C. de Decur. lib. 10. l. 1. §. qui ex duobus, ff. ad music. l. Senatorum 6. l. libertos 10. ff. de Senatoribus, plura

Carranza d. c. 3. §. 3. n. 4. quod & diversarum gentium legibus firmatur. In Italia enim, ubi nostri textus casus contingit, proles ex matrimonio suscepta patrem sequebatur, c. licet, de conjugio servorum. Apud Saxones idem observari constat ex l. 16. tit. 1. §. forum. Apud Visigothos ex l. 3. tit. 11. l. 3. l. 4. tit. 5. l. 7. l. 9. tit. 1. l. 16. legum Visigoth. Apud alias nationes idem observari probat Grotius de iure belli, l. 2. c. 5. n. 29. sed in hoc textu agebatur de filio nato ex conjugio, alias ob potissimum causam, videlicet quia spurius erat, ordinari non poterat, c. consuetudis, hoc tit. Igitur si in praesenti agebatur de filio in matrimonio nato, non matris, sed patris conditio attendi debebat.

Pro huius textus, & eius decisionis plena interpretatione sciendum est, ingenuos homines, aut nati, aut fieri: ingenui nascuntur ex libera, ingenuave, l. & servorum, ff. de statu homin. l. cum pater 77. §. cum inter 28. ff. de leg. 2. l. quod ex libera 11. C. de operis liberti. novel. 54. Substantivi. Qui nascitur ex libertis ingenuus ingenuus nascitur; qui ex libertis Latinis, ingenuus Latinus: Paulus l. 4. sent. tit. 4. §. Latina; & ingenui ita perseverant, si servituti huius nunquam sint experti, ut docet Harmonopol. l. 1. prompt. tit. 18. Qui enim ex matre libera nati sunt, si postea servi efficiantur, & manumittantur ex vera servitute, pristinae ingenuitatis non restituntur, l. homo liber 21. ff. de statu homin. l. cum pater 40. ff. de liberali causa, l. servus legatus 27. §. 1. ff. de aliment. leg. Duouellus l. 2. comment. c. 11. Paulus Zacchias tit. 2. quest. Medicolegal. q. 2. quare ita manumissi excluduntur a successione cognatorum, l. 1. §. filio, ff. ad Testam. Pinellus l. 2. §. sol. c. 7. n. 19. quia tunc ex vera servitute manumissi sunt, & non illis manumissio officit, sed servitus praecedens, §. ult. last. de ingenuis. Quomodo autem vera servitus libertis hominibus contingat, breviter videamus. Et primo servitus contingit captivitate, l. 4. ff. de iure belli, c. 6. dum bellum publice indicatum sit, non autem si a latronibus, vel piratis, aut in civilibus dissensionibus homines liberi capti fuerint, nam tunc liberi manent, l. hostes, ff. de captivis, Cicero l. 3. off. l. 4. C. de ingenuis manum. item liber homo, qui sciens, & prudenter major viginti annorum ad pretium participandam fe venussari patitur, l. 1. ff. §. C. quibus ad libertatem proclamantur; item qui Senatufconsulto Claudio, mulier, quae servi amore haechata, alieno servo se conjunxit, ancilla manet, l. Lucius 27. ff. de pignori, l. ante. C. de SC. Claudiano, l. Lipsi. C. de servis fueri, dicitur infra in tit. de conjug. serv. Item qui tenebatur proferri cenam singulis lastris, si cum professionem omitebant, servi efficiebantur. Ulpianus in fragm. tit. de iuristi, §. 11. Cicero pro Ciccina. Item milites, qui ad delectum non respondebant, id est praecipitis factis a Duce, sive Imperatore non obtemperabant, tamquam proditores libertatis in servitutem revocabantur, l. 4. §. ex eruo, ff. de re milit. Valerius Maximus l. 3. c. 3. Lipsius de milit. Romano, ad Polybium dialog. 4. Tandem in metallum, latumias, opusve metalli dari, servi olim fiebant atrocitate sententiae, l. aut damnatum 8. §. est panna 4. ff. de panis, tunc scilicet, cum in perpetuum damnati erant, non ad tempus: &

fi ab illo, qui jus dandi habebat, dati erant, d. l. 8. §. in...
novella sua 22. c. 8. disponens nullum alias liberum ex...

De ingenuis manumissis.

Si autem ingenui nati non ex vera servitute, sed ex umbra...
manumissis sint, non officit illis manumissio, & ita ingenui...

Quidam ex ancilla ingenuus nascatur.

igitur ex libera ingenui nascuntur, ex ancilla vero servi...
Theophrastus Graecus ita ab Vvesembac, ubi supra, verius.

Benitez in d. c. unie, de natis ex libero n. 974. Hinc alius simi-...
lis casus est, cum filius nascitur ex captiva redempta...

Nec interest, an pater servus, vel liber sit, si mater libera...
reperiatur: quia quoad conditionem, statumque, matris, non...

Sufficit liberitas in matre.

Sed hinc principio advertebat textus in d. c. unie, n. 83. qui...
laudat Fab. & Carranzam, Pichardus de nobilitate, n. 93. Quare textus...

Exponitur d. c. unie de statu hominum. l. final. de test. p. 118.

amiffis, quia si ancilla effecta fuit, l. aut damnata, §. p...
na, §. de jurei: unde licet beneficio Principis ipsa restituta...

Hactenus etiam de ingenuis natis, nunc ingenuos factos...
brevis percurramus. Duobus ergo modis ingenui sunt beneficio...

Secundo modo licet non perfecte ingenui fiant, ingenuitas...
tamen jure nascuntur liberi illi, qui jus aureorum annulorum...

Atque idem in cunctis populis cum dicitur aequitatis...
Marsurique gens, levaque ignobilis ferrum...

Quem locum exponit D. Franciscus de Amaya in d. c. §. ser...
vum, aut liberum, n. 49. Svetonius in Julio, c. 39. et in Galba, c. 10.

Solet advertebat supra tradita operi textus in d. c. de bo...
nor. post. contra tabulas liberos, ubi statuitur, patronum liberti...

Exponitur l. c. de bonorum poss. contra tabulas.

miter ergo patronos eligendo, & exigendo munera, & ope...
ras, excluditur a successione. Donellus in d. l. ubi etiam Cuiacius...

Natalibus autem restituere, aut jus aureorum annulorum...
concedere tantum potest Princeps l. unica, C. ad leg. Visellam...

Ingenus quo facere possit.

His animadversis ratio nostrae decisionis provenit primo ex...
usu, & jure apud varias nationes recepto; nam apud Hebræos...

Ratio dandi clemens.

Ita natura ipsa filii solum sequuntur. Apud Romanos hoc pro...
comperito observari jam supra probavi: cuius doctrinae ratios...

Mater Palestina, dubio genitore creatus. Broeus l. 10. mi...
sell. c. 2. Alii etiam ex favore libertatis nostrae decisionis ratios...

Occidit Africus.

Difficilis dubitandi ratio.

